

Antoine D'Abbadieren (1897-1997) omenezko nazioarteko biltzarra

Irailaren azken astean, 24-28, ospatu zen Hendaian eta Saran, Antoine D'Abbadie euskal sustatzaile erraldoiaren omenezko "Nazioarteko Biltzarra". Ekintza ugari bertan antolatu ziren eta izen ezagun asko agertu zitzaizkigunak. Besteak beste: Jean-Louis Davant, Patri Urkizu, Lola Valverde, Gregorio Monreal, Beñat Oihartzabal, Txomin Peillen, Jean-Baptiste Orpustan, Miren Egaña, Endrike Knör, Aurelia Arkotxa, Juan Mari Lekuona, Ana Toledo, Jon Casenave, Piarres Charriton, Xabier Diharce, Patxi Altuna, Jon Kortazar, Jean Haritschelhar, Jose Luis Lizundia...

"Nazioarteko Biltzar" honetan D'Abbadieren nortasun osoa agertarazi zuten bai zientzilari nola euskaltzale bezala. Zientzialari bezala, astronomoak, geologoak, astrofisikoak, naturalistak, arkitektoak, legelariak, historialariak, antropologoak bildu ziren. Gizon erraldoia benetan eta ohore hau merei zuena. Guk, gure erreseina honetan euskaltzale gisako bereizkuntzak laburtu ditugu.

Bizitza

Antoine D'Abbadieren berri eman zigun Jean Luis Davant jaunak. Antoine-ren aita Michel, "Frantziako iraultza denboran desterratu zen, soldadu zerbitzuarri ihes" eta han hemenka ibili ondoren Irlandan kokatu. Bertan ezkondu eta "sei haur ukanen dituzte, hiru alaba eta hiru seme, lehen lauak Irlandan, azken biak Frantziako Tolosan". Bigarren semea izan zuten Antoine jauna, Dublinen 1810ean jaiotako zelarrik. Urte batzuk geroago Tolosara itzuli ziren. Aitak, euskaltzale izanik, arreta berezia jarri zuen beren semeek euskara jakin zezaten: "Euskaraz erakatsiko die aitak eta hortako neskatok bat ekarriko du Euskal Herritik".

Bere ikasketa nagusiak, Zuzenbide ikasketak, alegia, Tolosan eta, ondoren Parisen osatzen ditu. Horrez gain "ikertzen ditu hizkuntzak, letrak eta zientziak. Orduko erakasle hoberenak ditu sail desberdin horietan, eta bereziki astronomian ARAGO jakintsu handia". Han ezagutzen du bere adiskide Agustin XAHO. Bien ar-

tean euskal gramatika bat idatzi zuten: "Zazpi Uskal-Herrietako Uskalduner" zuzendua".

Gizon jakintsua eta unibertsa-
la zenez, munduan zehar geogra-
fia eta astronomia ikerketak egin
zituen: Brasilerara bidaiara 1835. ur-
tean. Ondoren Etiopiara (1836-
1948), hamabi urte bere anai Ar-
nauld-ekin batera: "Nil ibaiaren
iturburua kausitu nahi dute". Han
"egundainoko azterketak buru-
tuko ditu Antoinek sail guzietan:
geografian, geologian, geode-
sian, astronomian, fisikan, biolo-
gian, hizkuntzetan, etnologian..."
eta "eguzki-eklipse osoa ikusi eta
aztertzen Norvegian" (1851).

Azkenik Euskal Herrira itzuli
zen 1849. urtean. "Aragorria" erosi
zuen "Urruñan (orain Hendaia-
koan dago), herri horretan anto-
latzen ditu "Euskal Jaiak" joko
mota guziekin, pilota barne, eta
haiei loturik: "Lore Jokoak": kantu,
bertso, olerkia.

"Aragorrian eraikitzen du
"Abbadia" jauregia, astronomia-
ko obserbatorio batekin. "Acadé-
mie des Sciences" delakoan izen-
datzen dute urgazle (1852), kide
oso (1867), azkeneko lehendakari
(1892). Ospetsu hilen da Parisen
1897an. "Abbadia"ko kaperan
dago lurperaturik, aldare pean,
amaztearekin. Haurrik ez zuten.
Akademiarri utzi zion Hendaia-
ko jauregia bere lurrekin".

Bereziki aipagarri dira gure ka-
suan hark sortutako "Lore-Jo-
koak": "...mecenaz y promotor del
primer resurgir literario del País
después de las derrotas forales
de 1789 y 1839" baieztatzen da Au-

ñamendiren entziklopedian, I, to-
moko 335 orrian. Dirudienez ga-
raiko giroa ez zen batere euskara-
ren aldekoa, ez iparraldean nola
hegoan, aipatu liburuak dioenez
"En el Seminario de Larresoro (La-
burdi) se había llegado a prohibir
a los seminaristas a hablar vas-
cuence entre sí y cuando el céle-
bre explorador de Abisinia mani-
fiesta su deseo de fundar una
Cátedra de Vasco en el Gran Se-
minario de Bayona, su ofreci-
miento generoso es rechazado.
Otro tanto ocurrió en la Vasconia
del Ebro, donde la incomprensión
más absoluta reinaba en el medio
oficial u oficialista con órgano
principal de actuación en la es-
cuela pública. No digamos nada
de los centros de enseñanza me-
dia y superior. Era la época en
que reinaba la institución escolar
del "anillo" delator".

Giro horretan, beraz, politikoki
eta kulturalki une larrietan sortu zi-
tuen Abadie jaunak "Lore Jokoak".

Europar, historian zehar eman
den "Literatur Jokoen" historia la-
burra egiten digu Patri Urkizuk
argitaratu duen trilogiako hiruga-
rren alean ("Anton Abbadiaren
koplarien guduak", 1997,11-47
orriak). Guzti horren gaineratik, no-
labait, jauzi eginik, Abbadiak
muntatu zituen "Lore Jokoak" di-
tugu aipagai.

Abadie Urruñako jauregian
bizitzen jarri zenetik ardura be-
reziaz antolatzen saiatu zen "Lore
Jokoak" Patri Urkizu berak esango
digunez, joko hauek izen askoren
bitartez adieraziak izan dira.

Bestalde, oro har, 1853. urtean

ematen da "Lore Jokoen" haseratzat, baina Patrik, Abbadie beraren aipamen batean oinarriturik 1851. urtean jartzen du "Joko" hauen hasera: " *Lieux où j'ai donné mex prix basques: 1851 Urrugne: début*".

Patri Urkizuk, urtez-urte joko hauen inguruan eman ziren zertzeladak azaltzen dizkigu, hortarako egin behar ziren bibliografia zitak argi eta garbi ezarriaz.

Hasera Urruñan eman zitzaion, eta, poliki-poliki, haren izena hedatuz joan zen. Horrela, lehiakideen zenbakia eta kalitatea handitzen joan zen. Ondorioz Sarara aldatu zen jokoen kokagunea. Eta, salbuespenak salbuespen, (1877ko Donapaleuko salbuespenaz eta 1870ko hutsegiteaz), hura izango da 64tik 78ra joko hauen kokalekua. Baina Abbadiek antolatuta eta ordaintzen zituen festa haiek gero eta arrakastatsuagoak bihurtzen ari ziren eta horren fruitu bezala hegoaldeko jendea ere parte hartzen hasi zen, areago, 1874. urtean sari irabazlea hegoaldekoa izan zen.

Arrakasta guzti horren ondorioz, "1879an lehen aldiz Abbadieren bestak Añamendietako bestaldean ospatuko dira, Elizondon, hain zuzen". Geroztik hiri desberdinak hasiko dira beren "Lore Jokoen" antolatzen. Horrela ikus ditzakegu "1880an Begoñan, Beran, Donostian eta Maulen. Abbadiek erein haziak euskal lurralde ezberdinetan indarra hartua zuen jada. Euskal Literaturaren Pizkunde Aroan sartuak ginen, hots, 1876tik 1936ra, bigarren karlista-

daren amaieratik gerra zibilaren hasierara doan epean.

Geroztik, "Lore Jokoen" kokagune desberdinak aukeratzen dituzte urtez-urte, Irun, Sara, Markina, Azpeitia, etab.

Abbadiek antolatuta zituen jaialdi hauetan bere kontseilariak izan ohi zituen. Horren arabera "1853ko leiaketaren antolamendua zehatza izan zen eta hurrengo urteetako eredugarria. Deia eta parte hartzeko baldintzak zehaztu ziren eta alde aurretik Baionako *Le Messagere*-n eta Pabeko *Le Mémorial des Pyrénées* gazetetan publikatu ziren. Makhila eta urrezko ontza eskainiko zitzairen, lehen eta bigarren sari gisara..... Bertso kopurua mugatua zen, berrogei ta hamar bertsoletero gehiezez ukan behar zituzten koplek..."

Bertan hartu zuten pertsonaien artean denetarik zegoen, laborariak, zapatariak, artisauak, sendagileak, apaizak...., denetarik. Horregatik, esan izan da, kasu askotan oso maila apaleko bertsoa agertzen zela, nahiz herriaren hurbilekoak izan. Mahikoek ere hala iritzi zioten eta, behin baino gehiagotan, epai-mahiak ez zuen saririk eman bertsoen kalitateak merezi ez zuelako.

Patri Urkizuk dioenez, berak argitara eman dizkigun 400 bertsoek mereziko lukete azterketa sakon bat eta, ondorioz, arrazoi gehiago izango genuke hauen kalitateaz edo kalitate ezaz mintzatzeko. Baina lan hori inoren zain dagoen bitartean, bereiz daitezke gure inguruan ezagunenak diren zenbait pertsona: Pierre To-

pet Etchahun (Montebideorat jua-
liak, 1853), Gratian Adema (Ohore
laborantzari, 1854.), Jean Martin
Hiribarren, Jean Baptiste Elissam-
buru (Tan, tantan, rataplan, 1858,
Apexa eta Lorea, 1862), Felipe
Arrese Beitia (Ama Euskeriari
Azken Agurrak, 1879), Ramon Ar-
tola, Altabizkarko kantua, 1879,
Klaudio Otegi Arana eta abar
luze bat...

Bertso-lerroz gain, prosa ere on
zitekeela lantzea iruditu zitzaion
Abbadieri eta, horrela, 1876tik au-
rrera prosak ere bere ataltxo
izan zuen sariketa hauetan.

Kuriosoa da nola garaiko
lehiakideak azaltzen duten beren

iritzia, emandako sariketaren al-
dekoa edota kontrakoa. Lehen
adibidea Pierre Topet-Etxahun,
zeinak ziri-bertsoak egin zituen
mahiaren kontra *Bi bertset horiez*
izenpean. Gerora ere parte-har-
tzaileek sarri azaltzen dute beren
desadostasuna epamahiarekiko,
beren arteko interesak eta gaine-
rako "amigismoak" salatuz. Ho-
rregatik uste dugu Patri Urkizuren
liburu honetan agertzen diren
bertsoen publikazioak mereziko
lukeela esku on bat bakoitza bere
lekuan jartzeko.

Beste gauza asko agertu zen
Nazioarteko Biltzarrean. Ohore,
beraz, Abbadie jaunari.

G.E.